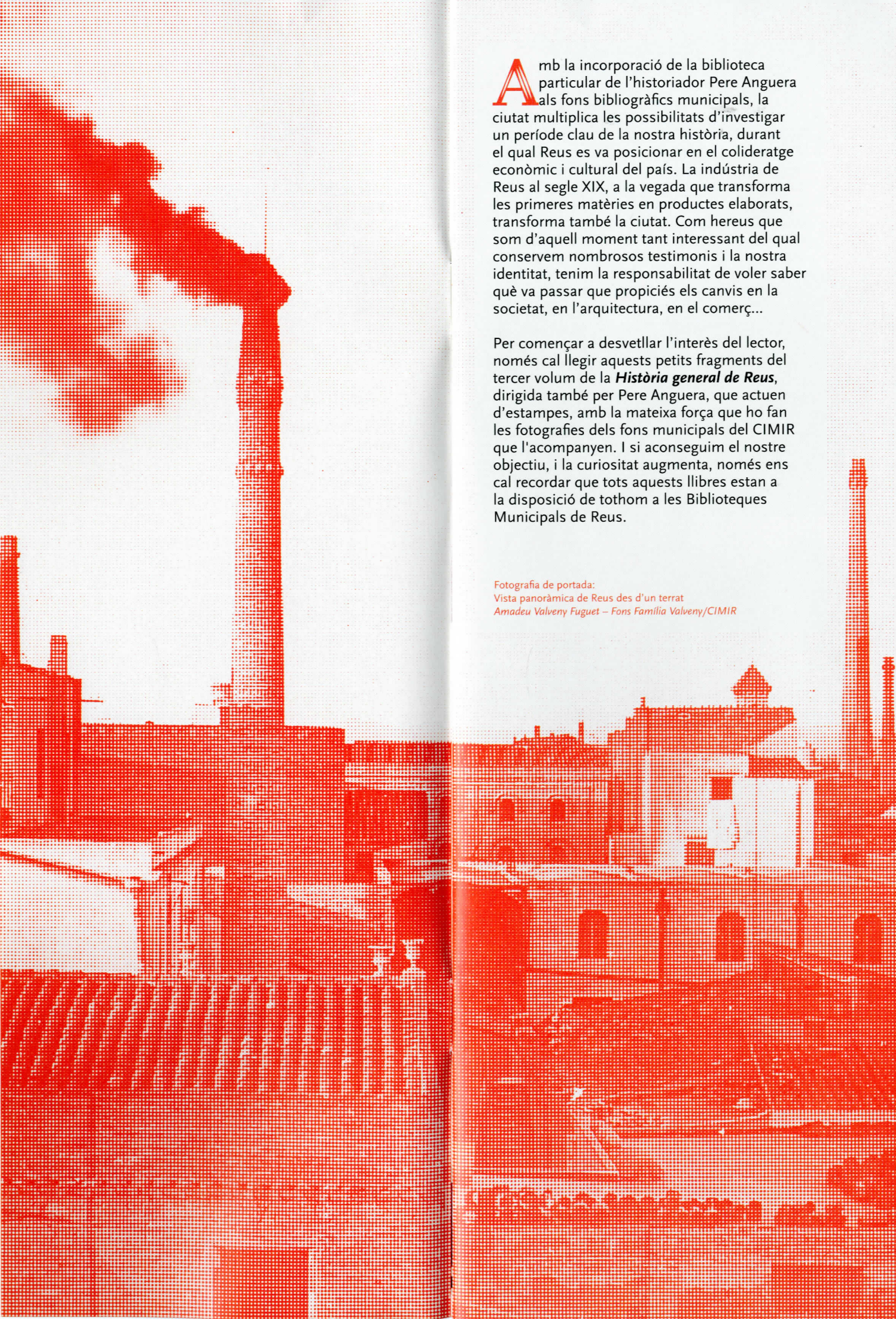

— INDÚSTRIA AL REUS DEL S.XIX. —

◆◆◆◆◆ Guia ◆ de ◆ lectura ◆ ním. 16 ◆◆◆◆◆

Amb la incorporació de la biblioteca particular de l'historiador Pere Anguera als fons bibliogràfics municipals, la ciutat multiplica les possibilitats d'investigar un període clau de la nostra història, durant el qual Reus es va posicionar en el colideratge econòmic i cultural del país. La indústria de Reus al segle XIX, a la vegada que transforma les primeres matèries en productes elaborats, transforma també la ciutat. Com hereus que som d'aquell moment tant interessant del qual conservem nombrosos testimonis i la nostra identitat, tenim la responsabilitat de voler saber què va passar que propiciés els canvis en la societat, en l'arquitectura, en el comerç...

Per començar a desvetllar l'interès del lector, només cal llegir aquests petits fragments del tercer volum de la ***Història general de Reus***, dirigida també per Pere Anguera, que actuen d'estampes, amb la mateixa força que ho fan les fotografies dels fons municipals del CIMIR que l'acompanyen. I si aconseguim el nostre objectiu, i la curiositat augmenta, només ens cal recordar que tots aquests llibres estan a la disposició de tothom a les Biblioteques Municipals de Reus.

Fotografia de portada:
Vista panoràmica de Reus des d'un terrat
Amadeu Valveny Fuguet – Fons Família Valveny/CIMIR

Bibliografia

Indústria al Reus del s.XIX

No és fàcil fer-se una idea nítida de com era, i per tant com s'hi podia viure, al Reus de fa dos-cents anys. La imatge que oferia als ulls de tothom era la d'una vila preindustrial, amb molta vida al carrer, on la gent d'ofici hi treballava sovint aprofitant les hores de sol. Amb uns espais públics sense cap mena de comoditat, plens de pols a l'estiu i en èpoques de sequera o de fang al llarg de l'hivern... Això vol dir que encara eren molt pocs els espais públics empedrats. A primers de segle hi vivia una societat compartimentada en uns estaments ben definits, més per la professió que no pas per la riquesa, la pertinença als quals es feia evident al primer cop d'ull per les diferències en el vestir.

Arrabal de Robuster
Ediciones Lucien Roisin –
Fons Josep M. Martorell Busquets/
CIMIR

Els fanals, uns canelobres de ferro colat, s'inauguraren el 14 de gener de 1855. L'acceptació ciutadana del nou servei fou bona i el 1867 es començaren a vendre als particulars cuines de gas.

Fàbrica Tarrats
Fèlix Ruiz García –
Fons Pere M. Ruiz Domènech/
CIMIR

BIBLIOGRAFIA

ANDREU SUGRANYES, Jordi. *Economia i societat a Reus durant la crisi de l'Antic Règim*. Reus : Associació d'Estudis Reusencs, 1986.
CL 946 Reus AND

ANDREU SUGRANYES, Jordi. *Població i vida quotidiana a Reus durant la crisi de l'Antic Règim 1700-1850*. Reus : Centre de Lectura, 1986.
CL 946 Reus AND

ANGUERA, Pere. *Economia i societat al Baix Camp a mitjan del s. XIX*. [Tarragona] : Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Tarragona, 1982.
FPA4 338(467.14) ANG · CL 946 Reus ANG

ANGUERA, Pere. *Gent de la revolució liberal*. Reus : Associació d'Estudis Reusencs, 2009.
CL 946 Reus ANG

ANGUERA, Pere. *Història gràfica del Reus contemporani*. Reus : l'Ajuntament, 1986-1987.
CL 946 Reus ANG

ANGUERA, Pere. *Informes sobre l'economia reusenca del segle XIX*. Reus : Cambra de Comerç i Indústria, 1985.
FPA4 338 Reus "18" ANG · CL 946 Reus ANG

ANGUERA, Pere (dir.) *Una societat en ebullició 1800-1923*. A: *Història general de Reus*. Reus: l'Ajuntament, 2003, vol. III.
CL 946 Reus HIS

ANGUERA, Pere. *Societat, sociabilitat i ideologia a l'àrea reusenca*. Reus : Associació d'Estudis Reusencs, 1999.
CL 946 Reus ANG

ANGUERA, Pere. *Urbanisme i arquitectura de Reus*. [Reus] : Caixa de Pensions, 1988.
CL 72 ANG

ARNAVAT, Albert. *Això és Reus*. Barcelona : Mediterrània, 1995.
CL 946 Reus ARN

ARNAVAT, Albert (dir.) *Arquitectura industrial modernista i noucentista del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre*. Tarragona : Diputació de Tarragona, 2012.
CL 72Modernisme ARQ

ARNAVAT, Albert. *L'Impacte de la gran guerra sobre l'economia de Reus (1914-23)*. A : *Recerques*, 1988, 20, pp. 15-129.
FPA4 338(467.1 Reus) ARN

ROSA PERPIÑA, Reus — Caserío y Exportador de Vinos — Almacenes — Vista parcial

Els primers seixanta predominaven els habitatges unifamiliars ja que les “casas, en gran parte, son habitadas por una o dos familias”, motiu pel qual el nucli urbà tenia una extensió y superficie mayor que otras muchas ciudades del mismo vecindario”. La situació canvià tot seguit. Per començar la nova i potent burgesia deixà de construir-se grans casals, i optà per cases de diverses plantes, amb tots els requisits de comoditat i decoració de l'època al pis que es reservaven, que anaven disminuint a mesura que es pujaven les escales. L'estratificació social s'evidenciava en l'ordre invers al dels pisos, de baix a dalt.

La voluntat modernitzadora, d'estar a l'altura de les ciutats que “rivalizan en cultura y delicado gusto”, segons argumentava l'Ajuntament, empenyé les primeres autoritats municipals a demanar permís el 1853 al governador civil per substituir l'oli pel gas en la il·luminació pública.

El darrer element a destacar en la nova arquitectura foren les naus industrials que acabaren amb el treball domèstic, unes baluernes esbalandrades i poc acollidores. Les fàbriques transfiguraren la silueta de la ciutat, fins aleshores plana, trencada només pel campanar de Sant Pere, en incorporar-hi les fumeres dels vapors, alhora que condicionaven el desenvolupament urbanístic.

Al llarg de tot el segle XIX l'agricultura es mantingué com una activitat clau de l'economia reusenca, tant per ella mateix com per les indústries de transformació que nodria, sobretot les dedicades a l'obtenció d'oli i aiguardent.

Vista panoràmica de Reus des d'un terrat
Amadeu Valveny Fuguet – Fons Família Valveny/CIMIR

YGLIASIAS y SUQUÉ, S. en C. - Reus
Vista general de la fàbrica
Desconegut – Fons Josep M. Martorell Busquets/CIMIR

Malgrat l'impacte negatiu de les guerres de finals del XVIII i la primera dècada del XIX, la força comercial era notable.

BIBLIOGRAFIA

ARNAVAT, Albert. *L'Impacte de la Primera Guerra Mundial sobre l'economia reusenca* : 1914-1923. Reus : Cambra de Comerç i Indústria, 1987. FPA4 338(467.14) Reus "1914/1918" ARN · CL 946 Reus ARN

ARNAVAT, Albert (dir.). *1.000 imatges de la història de Reus*. Reus : l'Ajuntament, 2011. CL 77 MIL

BIGORRA I TRILL, Carme ; SÀNCHEZ I NAVARRO, Empar. *El Comerç a Reus : síntesi històrica*. Reus : [les autores], DL 1991. FPA4 38(467.14) BIG · CL 33 BIG

BUQUERAS I BACH, Josep Maria. *Arquitectura de Reus : volum 1: Tomb de Ravals*. Reus : l'autor, 1985. CL 72 BUQ

CABANA, Francesc. *Eduard i Francesc Recasens : dos empresaris de Reus*. Reus : Cambra de Comerç, Indústria i Navegació, 2003. FPA1 65 CAB · CL 65 CAB

CABANA, Francesc. *Fàbriques i empresaris : els protagonistes de la revolució industrial a Catalunya*. Barcelona : Diputació de Barcelona, Xarxa de municipis, 2001. MZ 338.4(467.1) CAB

CALLEJA I XIFRÉ, Carles. *La Economía de la ciudad de Reus y del Campo de Tarragona*. Reus : Cámara de Comercio e Industria de Reus, 1967. CL 33 CAL

CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ I INDÚSTRIA DE REUS. *Memoria de los trabajos efectuados durante el año*. Reus : la Cambra, [1916-1971]. FPA4 380.15 "1923/1924" CAM

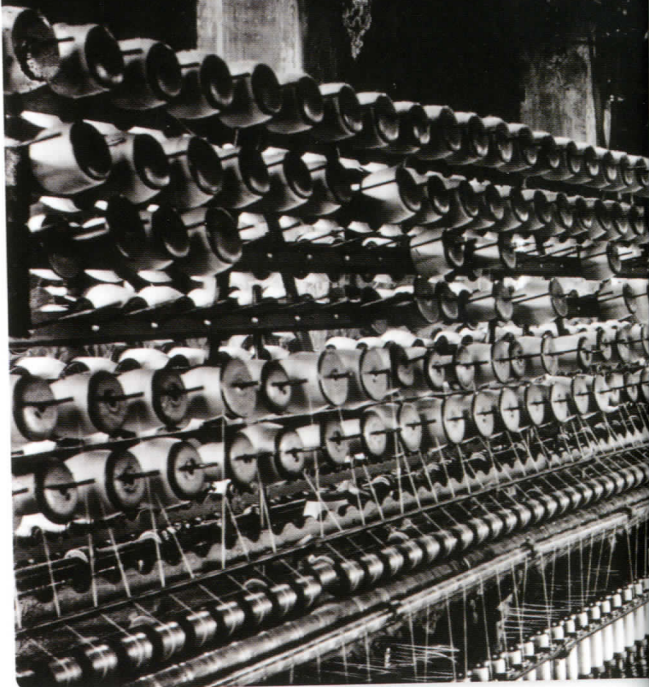
La Catalunya emprenedora en imatges : segle XIX i primers anys del segle XX. Barcelona : Enciclopèdia Catalana, 2010. 946.71"18/19" CAT

Cent elements del patrimoni industrial a Catalunya. Barcelona : Associació del Museu de la Ciència i de la Tècnica i d'Arqueologia Industrial de Catalunya : Lunweg, DL 2002. CL 725 CEN

CENTRE DE LA IMATGE MAS IGLESIAS DE REUS. *Reus : recull gràfic : 1875-1975*. El Papiol : Efadós, 2010. CL 77 REU

FERRAN I MERCADÉ, Josep Ma. (dir.). *Arquitectura del camp : guia*. [Tarragona] : [Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. Demarcació de Tarragona] : [Autoritat Portuària de Tarragona], DL 1995. FPA4 72.03 ARQ · CL 72 ARQ

BIBLIOGRAFIA INDÚSTRIA AL REUS DEL S.XIX

...el 1846 Reus continuava gaudint de prestigi de plaça comercial, no endebades cada setmana hi arribaven una mitjana de 3.500 traginers. El comerç reusenc actuava a tres nivells complementaris. En primer lloc es preocupava per subministrar tot el que demanava el mercat local. En un segon nivell concentrava les produccions comarcals per reexportar-les a d'altres comarques catalanes o a d'altres zones espanyoles. I finalment es mantenia el comerç internacional.

La principal activitat industrial a l'entrada del segle XIX era la tèxtil. D'acord amb l'època no es tractava de grans companyies amb naus i nombrosos telers i treballadors, sinó d'una indústria domiciliària generalment dispersa.

BIBLIOGRAFIA

GARCIA BALAÑÀ, Albert. *La Fabricació de la fàbrica: treball i política a la Catalunya cotonera: 1784-1874*. Barcelona: Ajuntament d'Igualada: Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada: Abadia de Montserrat, 2004.
CL 67 GAR

GUMÀ I ESTEVE, Ramon. *Del petit taller a la gran fàbrica*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2015.
CL 72 GUM

La Llotja de Reus: 700 anys d'història: memòria-guia per conèixer fets i dades de la institució llotgista reusenca. Reus: Cambra oficial de comerç, indústria i navegació de Reus, 2006.
CL 38 LLO

Marques: marques registrades d'empreses de Reus al Boletín Oficial de la Propiedad Industrial 1886-1938. Reus: Pragma, cop. 2006.
CL 65 MAR

MORELLÓ BAGET, Jordi. *La Lluita per l'aigua a Reus: abastament, gestió i conflictes des dels orígens fins a principis del segle XX*. Lleida: Pagès, 2006.
CL 62 MOR

A principis de segle hi havia 112 olles per a l'obtenció de l'aiguarent que donaven feina a 26 nens i 56 homes. Quasi tota la producció, 592.000 arroves, s'exportava. Menys importància tenien els assaonadors. Per sota se situaven tot d'artesans que treballaven atents a les demandes múltiples i variades de la clientela per tal de cobrir les diverses necessitats d'una població gran, però com escrivia l'Ajuntament no es podia quantificar la producció en ser les demandes "de tan diverses formas y de tan distintas calidades".

Les altres indústries destacades el 1820 eren l'adobament de pells, amb una especial anomenada la de fabricació de soles, les de sabó moll i de pedra i la dels boters.

Mostra fotogràfica (3a: 1989; Reus). *La Ceràmica vidriada a l'arquitectura: espai exterior*. Tarragona: la Cambra, 1989.
CL 73 MOS

MOYANO I JIMÉNEZ, Florentí. *L'Enllumenat públic a la ciutat de Reus (1855-1965): dels fanals de gas a les làmpades elèctriques: revisió de la segona part de la tesi doctoral dirigida per Pere Anguera i Nolla: Un model d'empresa energètica local: Gas Reusense 1854-1969*. Reus: Centre de Lectura; Tarragona: Arola: Publicacions URV, 2013.
CL 62 MOY

MOYANO I JIMÉNEZ, Florentí. *Un Model d'empresa energètica local: Gas Reusense 1854-1969*. Sabadell: Fundació Gas Natural Fenosa, 2012.
CL 66 MOY

PALLARÈS I ESQUIA, Francesc. *Carrilet Reus - Salou: documents i curiositats de l'any 1887: centenari de la inauguració del "Carrilet" de Reus a Salou: 1887-1987*. Reus: Associació d'Amics del Ferrocarril de Reus: Òptica Visió, 1987.
CL 62 PAL

PIJOAN I JAQUÉS, Joan. *Història i present de l'exportació de fruita seca a Reus*. Reus: Cambra de Comerç, Indústria i Navegació, 2000.
CL 33 PIJ

Tot amb tot, aquests anys es produí el que de manera sintètica es pot descriure com el pas del món dels petits menestrals al de l'empresa capitalista.

248 - REUS, Estación del ferro-carril M. Z. A.

Estación de ferrocarriles MZA
Àngel Toldrà Viazo – Fons Josep M. Martorell Busquets/CIMIR

La culminació del procés i de l'ensorrada definitiva dels artesans s'inicià el 1843 amb la creació de la Industrial Reusense, la primera que emprà el vapor, coneguda popularment com el Vapor Vell...

La principal iniciativa de caire financer de la segona meitat del XIX va ser la creació del Banc de Reus, aprofitant les possibilitats donades per la llei bancària de 1856. La proposta naixia de la voluntat d'acabar amb el contrasentit que una plaça de la importància comercial i industrial de Reus només comptés amb una sucursal del banco Hipotecario Español.

La indústria, en especial la més modernitzada moguda al vapor, exigia importants quantitats d'aigua, tot i que gent de diversos oficis n'havia reclamat més des d'antic.

El 1861 l'autor de *Reus su pasado y su porvenir* lloava l'empena dels fabricants: "hoy en día nuestras industrias sedera, algodónera y lanera constantemente vencen la competencia nacional y extranjera introduciendo innovaciones las más difíciles en sus artefactos para no quedar rezagados". A més, recordava, l'empena industrial absorbia la mà d'obra que l'ensorrada de l'aiguarent havia deixat en l'atur i la immigració d'origen rural.

Viatge inaugural del Carrilet de Salou
Miquel Martínez – Fons Centre de Lectura de Reus/CIMIR

Mecheras.Yglesias y Suqué
Puig, Esteve - Fotografía Artística – Fons Josep M. Martorell Busquets/CIMIR

SORONELLAS I MASDEU, Montserrat (coord.). *Aquí es vé a triar! : els magatzems de fruita seca de Reus i el treball de les dones*. Reus : Arxiu Municipal de Reus, 2003.
CL 33 SOR

VALLVERDÚ I MARTÍ, Robert ; ANGUERA I NOLLA, Pere. *Reus en el segle XIX*. Reus : Ajuntament de Reus, Conselleria de Cultura, 1978.
CL 946Reus VAL · CL 946 Reus ANG

VECIANA I BORRÀS, Joan ; VIA, Joaquim. *El Banc de Reus : 1863-1942*. Reus : Cambra de Comerç i Indústria, 1986.
CL 33 VEC

BIBLIOGRAFIA

PITARCH I MORELL, M. Teresa. *Reus al segle XIX : fets i personatges rellevants*. Reus : Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació, 2002.
CL 946 Reus PIT

Reus en el segle XIX. Reus : Ajuntament de Reus, Conselleria de Cultura, 1978.
CL 946 Reus ANG

Reus 1900 : segona ciutat de Catalunya : Museu Comarcal Salvador Vilaseca, 23 d'octubre de 1998 - 17 de gener de 1999 : [catàleg de l'exposició]. Reus : Ajuntament de Reus ; Barcelona : Fundació "La Caixa", 1998.
CL 946 Reus REU

RISUEÑO I GRANDA, Josep ; BALSSELLS OLIVÉ, Carles. *La Façana, l'establiment i la seva història*. Reus : [els autors], DL 1998.
CL 72 RIS

SANAHUJA ANGUERA, Xavier. *La Seca del principat de Catalunya establerta a Reus i traslladada a Tarragona i Mallorca : 1809-1814 : aquest catàleg ha estat publicat en motiu de l'exposició: "La Fàbrica de Monedes de Reus (1809-1814)" que tingué lloc al Museu d'Art i Història de Reus del 20 de març al 20 d'abril de 2003*. Reus : Institut Municipal de Museus, 2003.
FPA5 737.1 SAN · CL 73 SAN

El llibres marcats amb topogràfic FPA corresponen al Fons Pere Anguera de la Biblioteca Pere Anguera

BIBLIOTEQUES
MUNICIPALS
DE REUS

Tel. 977 010 025
info.biblioteques@reus.cat
<http://biblioteques.reus.cat>